

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 51/2024

Maatalouden maksuvalmiuslainojen vaikuttavuuden arviointi

Vuosina 2016–2023 maatalouden väliaikaisiin
maksuvalmiusongelmiin myönnettyt lainat

Olli Niskanen ja Jukka Markkanen

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 51/2024

Maatalouden maksuvalmiuslainojen vaikuttavuuden arviointi

Vuosina 2016–2023 maatalouden väliaikaisiin
maksuvalmiusongelmiin myönnettyt lainat

Olli Niskanen ja Jukka Markkanen

Viittausohje:

Niskanen, O. & Markkanen, J. 2024. Maatalouden maksuvalmiuslainojen vaikuttavuuden arviointi : Vuosina 2016–2023 maatalouden väliaikaisiin maksuvalmiusongelmiin myönnettyt lainat. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 51/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 24 s.

Olli Niskanen ORCID ID, <http://orcid.org/0000-0001-9468-5917>

ISBN 978-952-380-929-1 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-929-1>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Olli Niskanen ja Jukka Markkanen

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2024

Julkaisuvuosi: 2024

Kannen kuva: Tapio Tuomela (Luke)

Tiivistelmä

Olli Niskanen ja Jukka Markkanen

Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki.

Maatilojen tilapäisten maksuvalmiusongelmien helpottamiseksi on vuosina 2017–2023 myönnetty valtion takaamia maksuvalmiuslainoja. Maksuvalmiusongelmat ovat aiheutuneet poikkeuksellisten markkinamuutosten ja sääolosuhteiden vuoksi. Vuosina 2016 ja 2017 myönnettävissä valtioneuvoston maksuvalmiuslainoihin oli kyse väliaikaisesta rahoitusohjelmasta, joka perustui keskeisimpien tuotantosuuntien osalta komission myöntämään kertaluonteiseen poikkeukseen kaikille EU:n jäsenvaltioille, täydennettynä muille tuotantosuunnille vähämerkityksisen tuen, eli ns. de minimis -perusteen avulla. Vuonna 2019 astui voimaan uusi laki, jossa valtioneuvoston liittyvän tuen perusteena käytettiin de minimis -perustetta. Vakuuspääomana molempien lakien osalta on hyödynnetty Maatilatalouden kehittämisrahasto Markkeran varoja.

Takauksia on edellä mainittujen vuosien aikana myönnetty yhteensä noin 79,3 miljoonaa euroa. Lainarahoitusta näiden takausten avustamana on myönnetty yhteensä hieman alle 100 miljoonaa euroa. Lakisäätöinen takausten enimmäismäärä ei ole rajoittanut takauksien määrää kummankaan lain voimassaoloaikana. Alueittain takauksia on myönnetty eniten Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan sekä Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa. Ensimmäisen lain aikana lypsykarjatalous oli suurin takauksia hakenut tuotantosuunta, kun taas turkistarhauksen takausmäärä on korkein uudemman lain aikana haetuissa lainoissa. Takauksista on aiheutunut valtiolle vuoden 2023 loppuun mennessä 6,9 miljoonan euron takaustappiot. Takaustappioita on syntynyt eniten turkistarhauksessa, joiden suhteellinen osuus on ollut peräti 16,2 % takausten määrästä, kun muiden tuotantosuuntien takaustappiot ovat olleet keskimäärin 5 % takausten määrästä.

Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan lainat ovat sopineet parhaiten tiloille, joilla on ollut maksuvalmiusongelmia jonkun äkillisen tapahtuman vuoksi ja jotka ovat voineet maksaa lainan turvin maksaa akuutteja laskuja. Tämän tyyppisessä tapauksessa muuten hyvin toimiva tila on saanut poikkeuksellisista syistä aiheutuneet maksuvalmiusongelmansa kuntoon ja voinut jatkaa kannattavaa toimintaansa.

Maksuvalmiuslainat eivät ole olleet hyvä ratkaisu tiloille, joilla on ongelmia perustoiminnan hoitamisessa tai jo valmiiksi toimintaan liittyviä talousongelmia. Näissä tapauksissa ongelmat ovat lisälainan myötä vain siirtyneet eteenpäin, mutta eivät ratkenneet. Rahoitusmuotona maksuvalmiuslaina ei ole ollut tiloille erityisen edullinen. Maksuvalmiuslainoissa korkomarginaali on ollut takauksesta huolimatta korkea pitkäaikaisiin luottoihin verrattuna.

Lainoja myöntäneiden pankkien palaute maksuvalmiuslainojen toimivuudesta on ollut pääosin kriittistä. Palautteessa korostui etenkin, ettei lisälaina edellisten päälle ole ollut oikea ratkaisu maksuvalmiuden parantamiseen ja että hakeneet tilat olivat jo valmiiksi varsin velkaisia. Lisälainaa ongelmissa oleville tiloille ei tulisi myöntää nykyisen toiminnan jatkamiseen ilman realistista suunnitelmaa ongelmien juurisyiden eli heikon kannattavuuden parantamiseen tällävistä toimenpiteistä.

Asiasanat: Maksuvalmiuslaina, valtioneuvoston takaus, kriisituki

Sisällys

1. Tausta ja lakien perustelut.....	5
2. Aineisto ja menetelmät	7
3. Tulokset.....	8
3.1. Myönnetyt takauslainat.....	8
3.1.1. Esimerkkejä hakemusten perusteluista	8
3.1.2. Myönnetyt takaukset ja lainat yhteensä	10
3.1.3. Takaustappiot.....	13
3.2. Toimijoiden näkemykset.....	16
3.2.1. ELY-keskukset.....	16
3.2.2. Neuvonta.....	17
3.2.3. Pankkien lainankäsittelijät	18
4. Johtopäätökset.....	21
5. Yhteenveto.....	23
Viitteet.....	24

1. Tausta ja lakien perustelut

Maatalousmarkkinoilla on vuodesta 2014 alkaen tapahtunut pääosin geopolittisista syistä aiheutuvia markkinahäiriöitä, joiden vaikutukset koskevat viimekädessä maatalousyrittäjiä. Suomen näkökulmasta keskeisin tapahtuma oli Venäjän toimesta vuonna 2014 tapahtunut Krimin miehitys, johon EU reagoi asettamalla erilaisia pakotteita. Venäjä vastasi pakotteisiin vastapakotteilla, joihin kuului mm. lähes kaiken ruoantuonnin keskeyttäminen EU:sta. Markkinoiden uudelleenjärjestymisen seurauksena maatalouden tuottajahinnat ovat laskeneet voimakkaasti. Aikajaksolle on osunut myös muita markkinoiden epävakautta lisääviä tapahtumia, kuten maitokiintiöstä luopuminen EU:ssa ja toisaalta panoshintojen epävakautta, jonka juurisyyt palautuvat Venäjän toiminnasta aiheutuviin markkinahäiriöihin. Viime vuosiin on osunut myös heikkoja satovuosia, joilla myös on ollut omat vaikutuksensa markkinahintoihin. Seurauksena maatilojen lyhyen aikavälin maksuvalmius on heikentynyt ja osalla tiloista on ollut vaikeuksia selviytyä normaalin tuotantotoiminnan aiheuttamista juoksevista kustannuksista tai velkojen lyhennyksistä.

Tilanteen vuoksi maa- ja metsätalousministeriö asetti 12.4.2016 maatilojen rahoitusjärjestelyjä valmistelevan työryhmän, jonka tarkoituksena oli selvittää ja valmistella lainoitukseen liittyviä keinoja maatilojen ajankohtaisten tilapäisten maksuvalmiusongelmien helpottamiseksi. Työryhmä ehdotti 31.5.2016 luovutetussa väliraportissaan uusien vuosina 2016 ja 2017 myönnettävien valtioneuvoston päätösten käyttöönottoa pankkien myöntämille maksuvalmiuslainoille.

Valmisteluvaiheen valiokuntakäsittelyssä on käsitelty valtionhallinnon lausunnot MMM:n, VM:n ja Ruokaviraston taholta. Muissa lausunnoissa Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, ProAgria, MTK, SLC ja OP-ryhmä ovat antaneet myönteisen lausunnon lainojen tarpeellisuudesta. Esimerkiksi ELY-keskuksen lausunnossa on todettu, että "Esitykseen sisältyvät toimenpiteet ovat kannatettavia ja ehdottoman välttämättömiä, jotta maatilojen tilapäisiä maksuvaikeuksia voitaisiin helpottaa." Lausunnossa tosin myös kiinnitettiin huomiota siihen, että takauksesta ei saisi aiheutua ylimääräisiä kustannuksia niitä hakeville tiloille esimerkiksi koron ja käsittelykulujen muodossa. Valiokunnan saaman tiedon perusteella lainat kuitenkin yleisesti ottaen nähtiin potentiaalisesti hyvinkin toimivana ratkaisuna haastavassa tilanteessa. Valmistuneessa mietinnössään (MmVM 10/2016 vp) Maa- ja metsätalousvaliokunta piti tärkeänä, että takaus voitiin myöntää myös turkistuottajille. Laki maatiloille vuosina 2016 ja 2017 myönnettävistä valtioneuvoston päätöksistä (922/2016) astui voimaan 11.11.2016. Takaus myönnettiin joko väliaikaisen rahoitusohjelman SA.46463 (2016/N) (maito-, sika- ja hedelmä/vihannesalan tuottajille) tai maatalousalan de minimis -asetuksen (Komission asetukset (EU) N:o 1408/2013) mukaisena tukena (muille tuotantosuunnille). De minimis-ehdon mukaisesti myönnettäviä valtiontukia voidaan maksaa yhdelle maatilalle enintään 20 000 euroa 3 verovuoden aikana. Takaukseen sisältyvän tuen määrä tässä laskennassa on 2,75 prosenttia takauksen määrästä.

Laissa määriteltiin kriteeristö takauksen kohteena oleville luotoille. Luoton määrä sai olla enintään 30 prosenttia takauksen hakuvuotta edeltävän kahden vuoden arvonlisäverottomasta maataloustuotteiden myyntitulojen ja maataloustukien yhteenlasketusta keskiarvosta, kuitenkin enintään 110 000 euroa ja vähintään 30 000 euroa. Valtioneuvoston päätös takauksen kohteena olevan luoton määrästä koko laina-aikana ja enintään 77 000 euroa maatalousyrittäjää kohden. Takauksen kohteena olevan luoton laina-aika sai olla enintään seitsemän vuotta, joista luotonantaja saattoi myöntää lyhennysvapaa enintään

kahdeksi vuodeksi, jos tämä oli tarpeen takauksen saajan tilapäisten taloudellisen vaikeuksien vuoksi. Lainoista perittiin valtiolle takausmaksu.

Lainojen vakuuspääomana hyödynnettiin Maatilatalouden kehittämisrahasto Makeran pääomaa ja olemassa olevia käytäntöjä rakennetukiin liittyvien investointilainojen valtioneukausjärjestämisessä. Maksuvalmiuslainojen enimmäismäärää rajattiin niin, että jäljellä oleva pääoma olisi saanut olla enintään 160 miljoonaa euroa. Komissio rajoitti maatalousalan valtioneukausjärjestämisen kertaluonteisesti vuosiin 2016 ja 2017.

Maksuvalmiuslainojen tarpeen ei kuitenkaan katsottu poistuneen vuosien 2016 ja 2017 aikana. Hallitus antoi vuonna 2018 uuden lakiehdotuksen valtion takaamista maksuvalmiuslainoista. Uuden lain tarkoituksena oli jatkaa maatiloiden maksuvalmiutta tukevien lainojen myöntämistä tilanteessa, jossa maatalouden toimintaympäristön muutokset tai poikkeukselliset sääolot ovat lisänneet tilojen taloudellista taakkaa ja edellisen lain nojalla näin ei voitu enää toimia.

Lakiehdotuksen perusteluissa todettiin, että tilanne tuottajahintojen osalta ei ole olennaisesti parantunut ja vuosien 2017 ja 2018 poikkeukselliset sääolot ovat entisestään lisänneet tilojen taloudellista ahdinkoa. Tavoitteena oli kohdentaa takauksena myönnettävä maksuvalmiustuki sellaisille yrityksille, jotka eivät kohtuullisin lainaehdoin muuten saa lainaa vapailta rahoitusmarkkinoilta ja, jotka tilapäisistä maksuvalmiusongelmista huolimatta kuitenkin omaavat edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan. Asian käsittelyssä Maa- ja metsätalousvaliokunnassa kuultiin valtionhallinnon lausunnot Maa- ja metsätalousministeriöstä sekä Ruokavirastosta. Muissa lausunnoissa kuultiin Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, ProAgria, MTK, SLC, Turakiseläinten kasvattajain liitto ry sekä OP-ryhmä. ELY-keskuksen lausunto oli huomattavasti kriittisempi kuin ensimmäisen lain valmistelussa, ja siinä todettiin: *”Ehdotettu menettely maksuvalmiuslainoille myönnettävistä valtioneukausista ei ole kokemuksemme mukaan paras mahdollinen tapa helpottaa tilojen taloustilannetta. Useimmilla tiloilla lainamäärä lisää ennestäänkin suurta velkataakkaa. Monessa tilanteessa hyöty kanavoituu lisäksi suurimmaksi osaksi rahalaitoksille, mitkä saavat luotoille paremmat vakuudet. Vuonna 2017 myönnettyjen maksuvalmiuslainojen korkomarginaalit olivat yleiseen korkomarginaalitasoon verrattuna huomattavan korkeita.”* MTK, SLC ja OP-ryhmä lausuivat lakiesityksestä myönteisesti. Turakiseläinten kasvattajain liitto totesi laissa ehdotetun lainan enimmäismäärän olevan tasoltaan riittämätön suhteutettuna lainaa potentiaalisesti tarvitsevien tilojen liikevaihtoon ja rahoitustarpeisiin.

Laki valtioneukausista maatiloiden maksuvalmiuslainoille (232/2019) astui voimaan 22.2.2019. Uuden lain takauksen kohteena olevan luoton määrä saa olla enintään 62 500 euroa ja laina-aika enintään viisi vuotta. Valtioneukausjärjestämisen osuus saa olla enintään 80 prosenttia takauksen kohteena olevan luoton määrästä koko laina-aikana ja enintään 50 000 euroa maatilaa kohden. Näistä lainoista ei peritty valtiolle takausmaksua. Takausten jäljellä oleva yhteismäärä sai olla samanaikaisesti enintään 100 miljoonaa euroa. Takauksiin liittyvän tuen valtioneukausjärjestämisenä käytettiin vähämerkityksisestä tuesta maatalousalalla annettua komission asetusta (EU) N:o 1408/2013, eli ns. de minimis -perustetta. Vakuuspääomana hyödynnettiin Makeran varoja.

Tässä raportissa selvitetään, millaisia vaikutuksia maksuvalmiuslainoilla on ollut, ja miten hyvin ne ovat vastanneet niille asetettuja tavoitteita.

2. Aineisto ja menetelmät

Ruokavirasto keräsi ja toimitti viranomaisen rekisteriaineistoista tiedot haetuista ja myönne-
tyistä lainoista sekä eräitä yleistietoja lainoja hakeneista tiloista (tuotantosuunta, tilan mah-
dollinen aiempi tuetun investoinnin rahoitus, Neuvo-rahoituksen käyttö). Lisäksi kerättiin tie-
dot takaustappioista. Lainoihin liittyvät aineistot ovat salassa pidettäviä ja aineistot toimitet-
tiin anonymisoituna vain tätä selvitystä varten.

Selvitystä varten haastateltiin kymmentä asiantuntijaa, jotka olivat hallinnon ja neuvonnan
edustajia. Hallinnon puolelta haastateltavat olivat ELY-keskusten hakemuksia käsitteleviä vir-
kahenkilöitä ja neuvonnan puolelta ProAgrian ja Wikli Groupin edustajia. Suurin osa haastat-
teluista tehtiin Teams-keskusteluina, rakenteeltaan puolistrukturoituna ja tallennettiin. Osa,
lähinnä neuvonnan haastatteluista tehtiin Teams-keskusteluina ilman tallennusta tai puhelin-
haastatteluina.

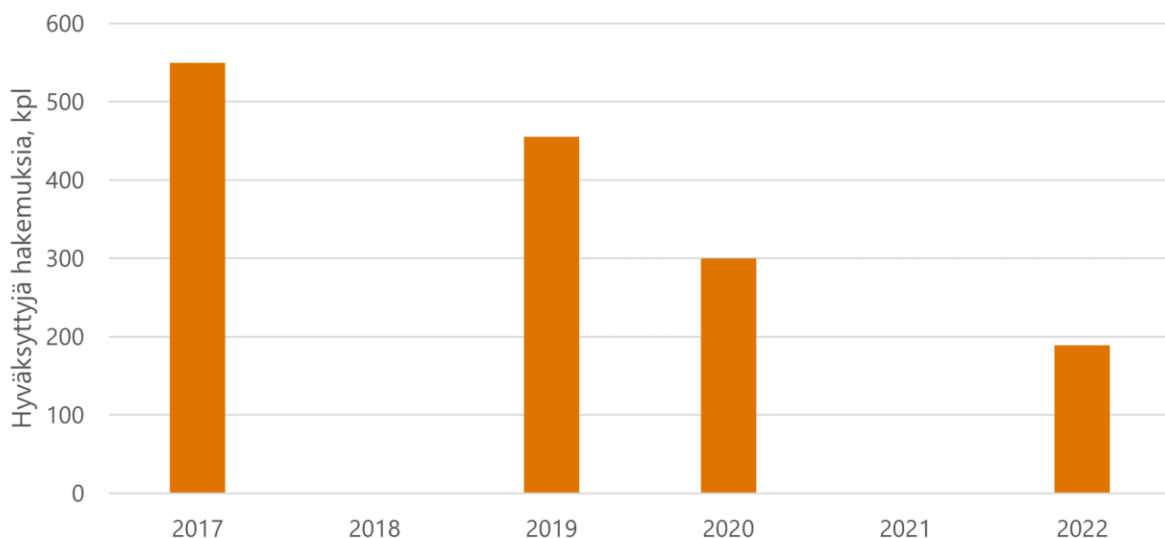
Pankkien näkemyksiä maksuvalmiuslainojen vaikuttavuudesta selvitettiin kyselytutkimuksen
avulla. Kysely oli osa MAKERA-rahoitteista ”Maatalouden rahoitusasema muuttuvassa toimin-
taympäristössä (MARTO) -hanketta” (2023–2024), jota toteuttavat Pellervon taloustutkimus
(PTT) ja Luonnonvarakeskus. Kysely osoitettiin pankkien maatalouslainojen käsittelijöille hank-
keessa mukana olleiden pankkiryhmiä, Osuuspankki OP, Nordea, Säästöpankki sekä Paikal-
lisuuspankki (POP-pankki) sisäisesti jakamina. Vastaukset kyselyyn kerättiin anonymisti
Webropol-palvelun kautta.

3. Tulokset

3.1. Myönnetyt takauslainat

Takauslainojen myöntäminen on tapahtunut hakujaksoittain, eli lainojen hakeminen ja käsittely on tapahtunut tietyn aikaikkunan sisällä. Takauslainojen hakujakson avaaminen käynnistyy lainatarpeen havaitsemisen jälkeen poliittisen prosessin kautta. Lainojen myöntämiseen tarvittava Makeran vastatakaus käsitellään Makeran johtokunnassa. Maa- ja metsätalousministeriö osoittaa ELY-keskuksille lainojen myöntämisvaltuuden arvioidun tarpeen perusteella. Ruokavirasto vastaa haun avaamisesta ja tiedottaa asiasta.

Tässä selvityksessä käytettävissä olevassa aineistossa lainoja on hyväksytty 1494 kpl. Niiden jakautuminen eri vuosille on esitetty kuvassa 1. Vuoden 2017 hakemukset on hyväksytty lain 922/2016 nojalla, kun taas vuosien 2019–2022 hakemukset on hyväksytty lain 232/2019 nojalla. Järjestelmään on tallennettu myös jonkin verran hylättyjen hakemusten tietoja. Järjestelmään tallennettujen hylkäämisten syyt ovat usein teknisiä, kuten puutteita liitteissä. Järjestelmään kirjattujen hakemusten hylkäämisten perusteella ei voida tehdä luotettavia johtopäätöksiä hakemusten hyväksymisasteesta, sillä puutteelliset hakemukset eivät aina päädy hakemuksen jättämiseen asti, vaan voivat tyypillisesti karsiutua jo varhaisemmassa vaiheessa, kun havaitaan ettei edellytyksiä myöntämiselle ole ja hakemuksen jättämistä ei suoriteta loppuun saakka.

Kuva 1. Hyväksytyjen hakemusten lukumäärä vuosittain

3.1.1. Esimerkkejä hakemusten perusteluista

Hyrrä-järjestelmään on ollut mahdollista kirjata perusteluteksti tai muita huomautuksia liitetyen lainan myöntämiseen. Vuonna 2017 perusteluista on kirjattu niukasti ja ne ovat olleet yleensä laskennalliseen tuloon perustuvia huomautuksia, sillä luoton määrä sai olla enintään 30 % hakuvuotta edeltävän kahden vuoden arvonlisäverottomasta maataloustuotteiden myyntitulojen ja maataloustukien yhteenlasketusta keskiarvosta. Etenkin tuotantoa juuri laajentaneiden tilojen tilanteessa on jouduttu tekemään apulaskelmia saavutettavasta tuotannon arvosta, kun on haluttu hakea suurinta mahdollista lain mahdollistamaa lainasummaa.

Vuonna 2017 on kirjattu esimerkiksi seuraavan tyyppisiä huomioita tai perusteita hakemuksiin liittyen:

"Hakijalla on akuutteja laskuja maksamatta, kuten eläkemaksu, lannoitteet, rahtilaskuja ym. Kahtena edellisenä kesänä on tärkkelysperunan viljely epäonnistunut sateiden ja pakkasen takia."

"Hakija maksaa saadulla lainalla lannoitteita n. 24.000 euroa, hakijalla on kaksi limiittiluottoa n. 50.000 euroa, jotka erääntyvät touko-kesäkuussa."

"Avioero v. 2016 lisännyt tilan velkamäärää, maksettu tasinkoa 400.000 euroa. Tilalla harjoitetaan emolehmätuotantoa."

Eräässä tapauksessa on kirjattu *"Eläinten hyvinvoinnin pakolliset vaatimukset: Vuosina 2014 ja 2015 on ollut ongelmia eläinten kuivituksessa ja juomaveden saannissa, mutta asia on kunnossa v. 2016 alkaen."*, joka viittaa siihen, että tilan tuotannon järjestämisestä on keskusteltu lainaa hakiessa ja tarkastettu, että aiemmin havaitut puutteet on korjattu.

Tyypillisiä kirjauksia lainan käyttökohteista ovat olleet esimerkiksi seuraavat:

Porsasluottojen maksu, erääntyneet laskut, lainojen hoito, verorästit, rehulaskut, koneluotot, käyttöpääoma, peltojen vuokrat, lannoitelaskut, verovelka, Mela-maksut, vesi- ja sähkölaskut, Bullet-lainojen järjestelyt, luotot yksityisiltä rahoittajilta, kasvinsuojeluaineet ja pankkilainojen lyhennykset.

Vuonna 2019 myöntöpäätöksiin on kirjattu paljon erilaisia perusteita maksuvalmiuslainojen tarpeelle. Kirjauksissa korostuvat etenkin sadon määrään ja sääolosuhteisiin liittyvät perustelut.

"Tilalla on aiempikin laina, mutta niitä on lyhennetty ok. 2018 sato surkea, hyvä perustelu lainalle."

"Edellinen kesä kuiva ja eläinmäärää lisätty, josta tulee tiliä vasta vuoden vaihteessa."

"2017 märkyys ja 2018 kuivuus ja kuumuus pienentäneet satoa."

"Turkistalouden heikko kannattavuus/turkistarhatalouden taantuma/turkisten huono hintataso."

"Tilalla on ollut muutamia maksuongelmia, mutta vain yksittäisiä, eikä isoja summia ja ne on hoidettu. Toisen tilan, jolle on myyty rehua, ongelmat ovat vaikeuttaneet tilan talouden hoitoa."

"Täyttää myöntämisen edellytykset. Haastava tilanne tilalla, mutta vain pari pientä maksurästissä."

"Täyttyy tuen ehdot, ongelmat väliaikaisia, pitkälti sääolosuhteista johtuvia."

"Lainat ovat vähentyneet 100.000 e kahden vuoden takaiseen verrattuna. Ei ole maksuhäiriöitä. Lainamäärä 1,1 Me on edelleen korkea suhteessa liikevaihtoon (400.000 e)"

"Velkaa on aika paljon toimintaan verrattuna. Tila on tehnyt kuitenkin ok tulosta. Maksuvalmiuden kanssa on ongelmia."

”Velkamäärä on iso mutta verotettavaa tuloa on jäänyt kohtuullisesti. Lehmien jalkasairaus on heikentänyt maidontuotantoa merkittävästi. Maitomäärää on kuitenkin saatu nousemaan, samoin keskituotosta. Tilalla on tehty navettainvestointi 2012.”

”Hiehokasvattamon rakentaminen 2015–16 on rasittanut tilan taloutta. Maksuvalmiutta on pahentanut huono sato vuonna 2018, kun on jouduttu ostamaan rehua. Tilan toiminta on sinällään kannattavaa. Välittömiä investointitarpeita ei tällä hetkellä ole.”

Vuosina 2020 ja 2022 perusteluteksteissä toistuu usein seuraava teksti:

”Koronaepidemia pysäyttänyt turkisinahkojen myynnin lähes täysin, jonka vuoksi turkistuottaja on ajautunut maksuvalmiusongelmiin.”

Eräitä nostoja ovat myös seuraavat, jotka alleviivaavat maksuvalmiusongelman väliaikaisuutta:

”Hakijan maatilán heikentynyt kannattavuus aiheutunut mm. lehmien tiinehtyvyysoingelmien ja aikaisemman huonon kiimantarkkailun vuoksi. Tilalle hankittu uusia hiehoja ja otettu käyttöön kiimantarkkailulaite.”

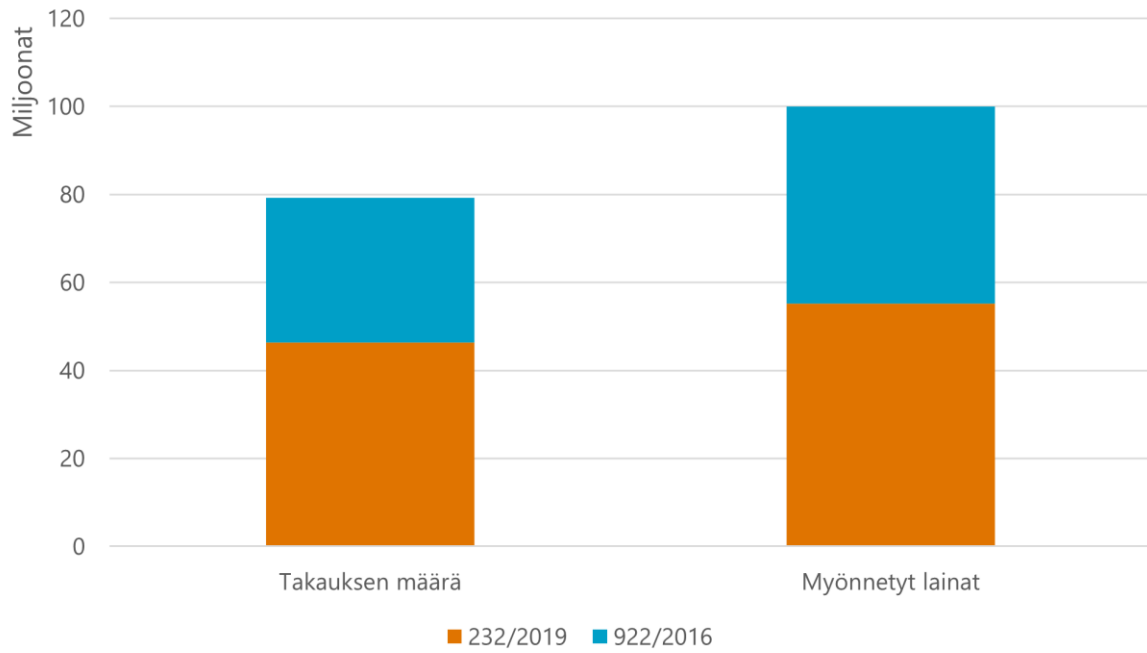
”Hakijan maatilán heikentynyt kannattavuus aiheutunut mm. vuoden 2019 vaikeiden sääolosuhteiden seurauksena. Jatkuva kuivuus ja heinä/elokuun yöpakkaset aiheuttivat tärkkelys- ja ruokaperunasadolle merkittävää tuhoa.”

”Tilapäinen kustannuspiikki laskenut kannattavuutta ja vaikuttaa maatilán maksuvalmiuteen. Lypsynavetan laajennusprojekti on saatettu valmiiksi, mutta projektista palautuminen on kestänyt.”

Edeltävien nostojen perusteella voidaan todeta, että perustelut lainojen myöntämiseen ovat olleet moninaisia, mutta valitettavasti perusteluita on kokonaisuudessaan kirjattu melko niukasti tai monissa tapauksissa ei ollenkaan. Suurin osa vapaaseen kenttään tehdyistä kirjauksista on ollut ”Lain perusteet täyttyvät” -tyyppisiä kirjauksia, tilán tulomäärään liittyviä euro-määräisen lainamäärän perusteluita sekä uudemman lain osalta kirjauksia siitä, että hakevalle tilalle ei ole maksettu de-minimis-perusteella aiemmin maksuja, jotka voisivat rajoittaa maksuvalmiuslainaan liittyvän tuen maksamista. Joukossa vaikuttaa kuitenkin olevan ainakin jonkin verran tiloja, joilla on taustalla suurempia investointeja lähimenneisyydessä ja merkittävä määrä edeltäviä lainoja. Lainoja hakeneiden tilojen joukossa on kaiken kokoisia tiloja, samoin kuin elinkaareltaan eri vaiheissa olevia tiloja.

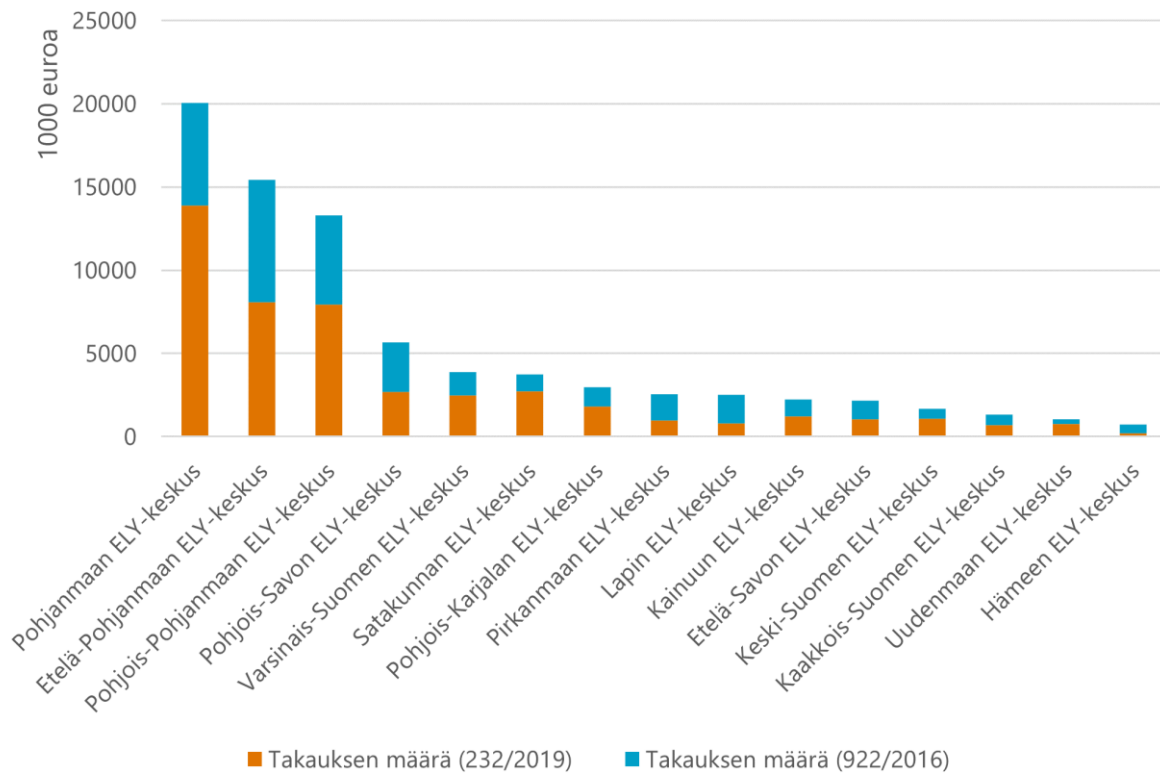
3.1.2. Myönnetyt takaukset ja lainat yhteensä

Takauksia on edellä mainittujen vuosien aikana myönnetty yhteensä noin 79,3 miljoonaa euroa. Lainarahoitusta näiden takausten avustamana on myönnetty yhteensä hieman alle 100 miljoonaa euroa (Kuva 2). Lakisäiteinen takausten enimmäismäärä ei ole rajoittanut takauksien määrää kummankaan lain voimassaoloaikana.

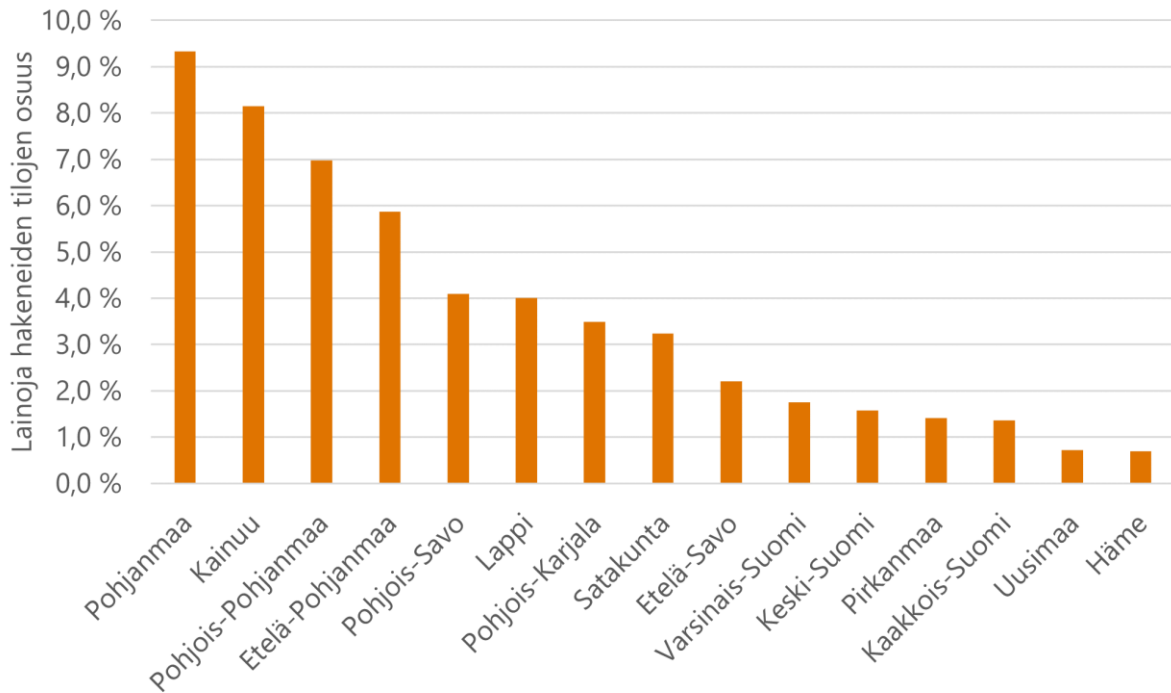
Kuva 2. Myönnettyt takaukset ja lainat yhteensä

Alueittain takauksia on myönnetty eniten Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan sekä Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa (Kuva 3). Myönnettyjen takausten määrä on korkeampi kaikilla alueilla myöhemmin voimassa olleen lain aikana.

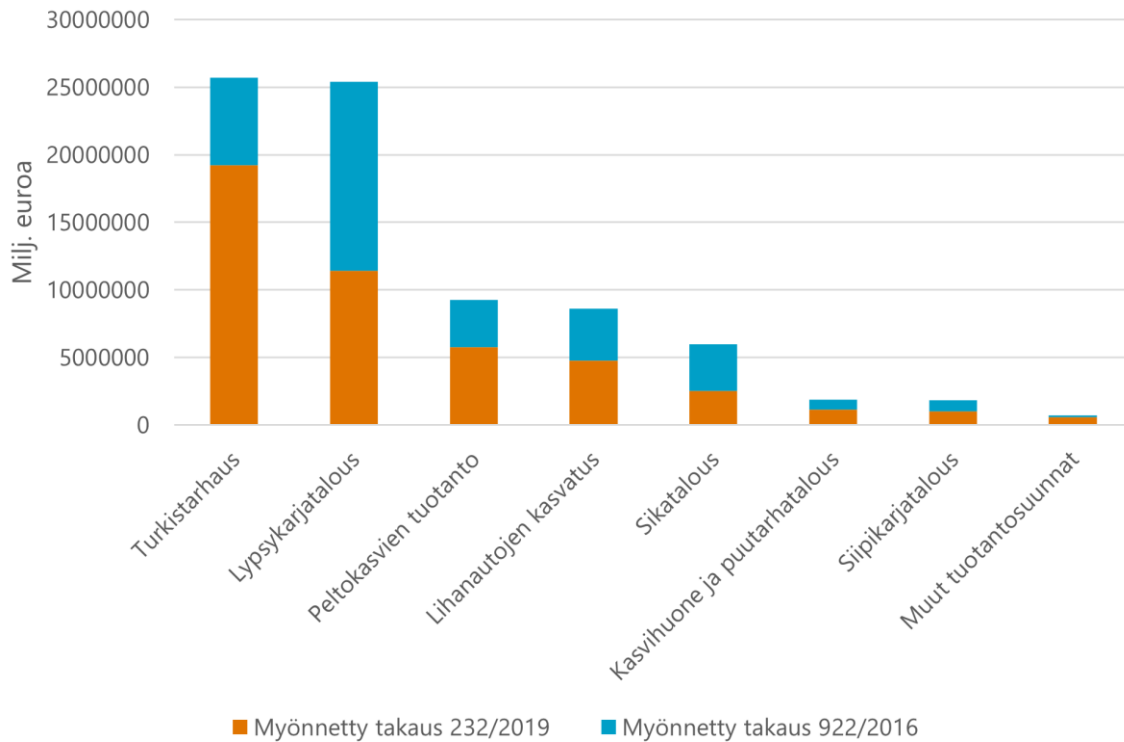
Kuva 3. Myönnettyt takaukset alueittain ja myöntöperusteen lain mukaan

Myönnettyjen takaustukilanojen suhteellinen osuus kunkin ELY-keskuksen maatilojen ja turkistuotantoa harjoittavien tilojen lukumäärään vuonna 2022 on esitetty kuvassa 4. Pohjanmaan ELY-keskuksen alue on ollut myös suhteessa alueen tilamäärään merkittävin myönnettyjä takauksia saanut maakunta. Pienen tilamäärän vuoksi Kainuun ELY-keskuksen alue sijoittuu toiseksi merkittävimmäksi alueeksi myönnettyjen takausten määrään suhteutettuna.

Kuva 4. Lainoja hakaneiden tilojen osuus ELY-keskuksen alueen tilojen määrästä (ml. turkistuotantoa harjoittavat tilat)

Tuotantosuunnittain takauksia on myönnetty eniten turkistarhaukseen ja lypsykarjatalouteen (Kuva 5). Ensimmäisen lain aikana lypsykarjatalous oli suurin takauksia hakenut tuotantosuunta, kun taas turkistarhauksen takausmäärä on korkein uudemman lain aikana haetuissa lainoissa.

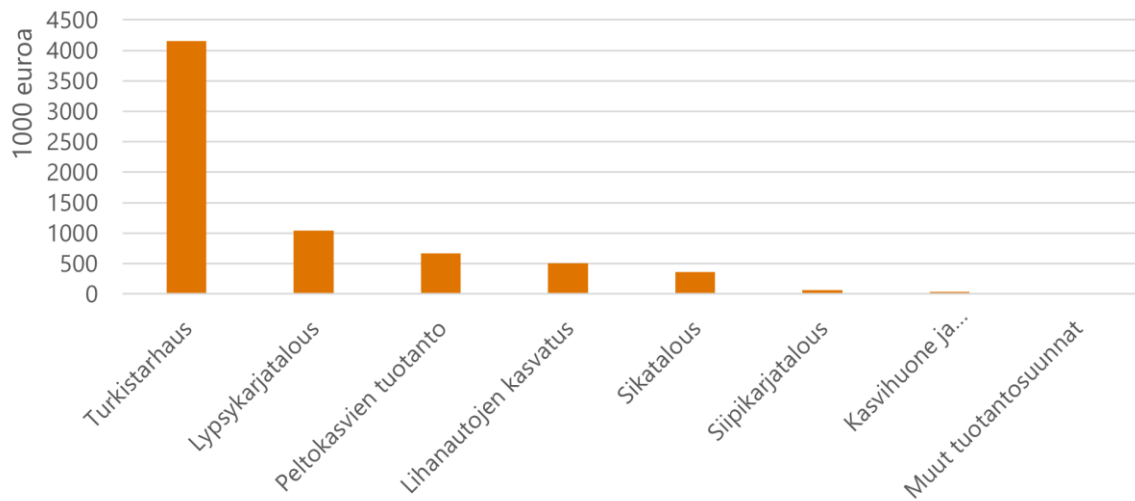

Kuva 5. Myönnetyt takaukset tuotantosunnittain

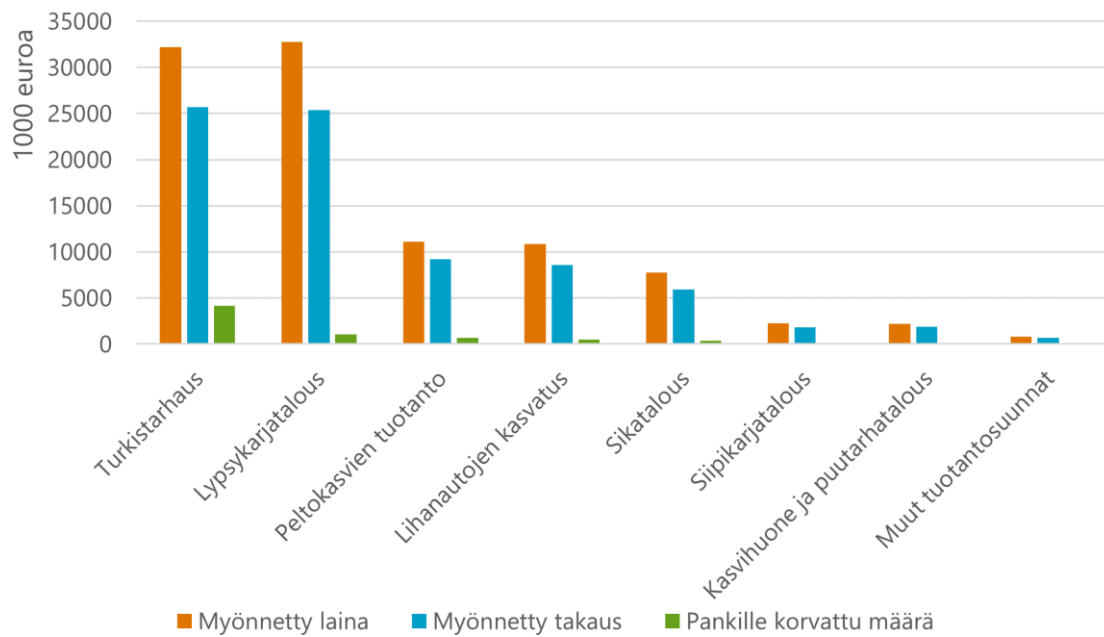
3.1.3. Takaustappiot

Maksuvalmiuslainojen valtiontakauksista on aiheutunut valtiolle vuoden 2023 loppuun mennessä 6,9 miljoonan euron menot. Summasta 3,8 miljoonaa euroa on lain 922/2016 nojalla myönnettyjen lainojen osuutta ja 3,0 miljoonaa euroa 232/2019 myönnettyjä lainoja.

Kuvassa 6 on esitetty lainojen takaisinmaksun estymisestä johtuneiden takaustappioiden määrä tuotantosunnittain. 60 % takaustappioista on syntynyt turkistarhauksessa (4,2 miljoonaa euroa). Myös tappioiden suhteellinen osuus on ollut korkeinta turkistarhauksessa (16,2 % takausten määrästä), kun muiden tuotantosuuntien takaustappiot ovat olleet keskimäärin 5 % takausten määrästä. Kuvassa 7 puolestaan on esitetty myös myönnettyjen takausten ja lainojen määrä suhteessa takaustappioihin tuotantosunnittain.

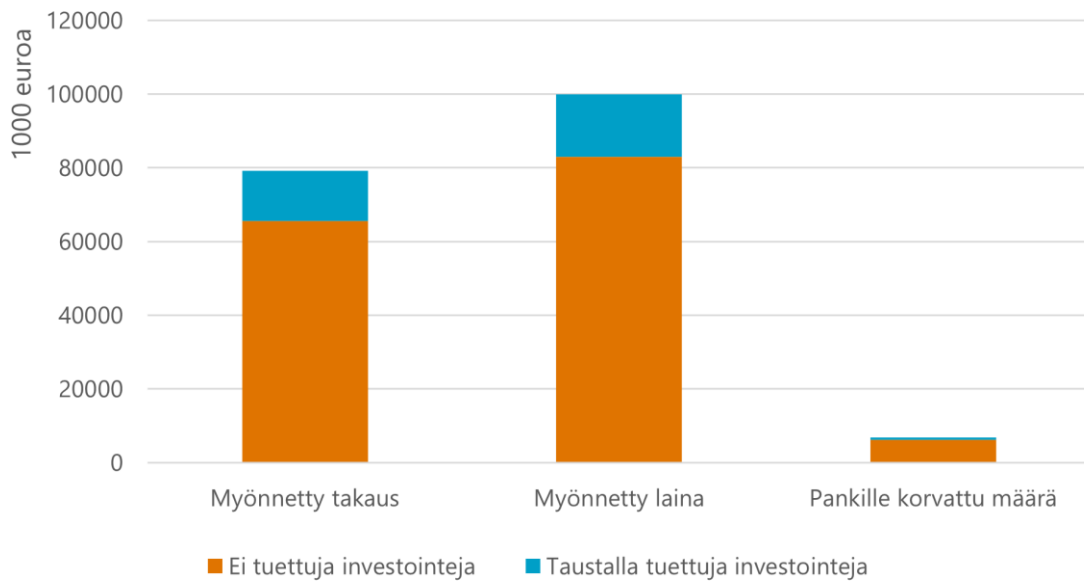
Kuva 6. Takaustappiot tuotantosunnittain

Kuva 7. Myönnetty laina, valtiontakaus ja takaustappiot tuotantosunnittain

Maksuvalmiusongelmien taustalla vaikuttava tekijä voi olla hiljattain tehty investointi, joka ei syystä tai toisesta ole onnistunut toivotulla tavalla. Selvityksessä tarkasteltiin, onko maksuvalmiuslainoja myönnetty samoille tiloille, kuin investointiavustuksia vuosina 2015–2024 (Kuva 8).

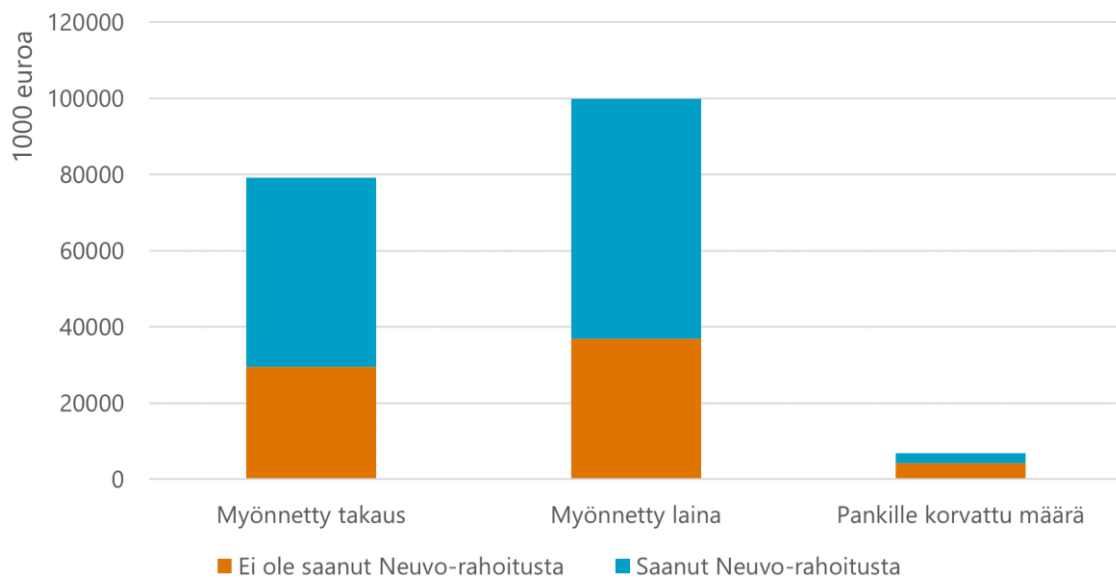
Suurin osa maksuvalmiuslainoista on myönnetty tiloille, joilla ei ole tehty tuettuja investointeja lähivuosina (83 %). Turkistarhaus poisluettuna luku on likimain sama. Vaikka turkistarhaukseen liittyvät investoinnit eivät ole olleet tukikelpoisia investointitukiin, on tuotantosunnat tiloilla voinut olla tuettuja investointeja esimerkiksi peltoviljelyyn liittyen. Investointiavustusta saaneilla tiloilla takaustappioiden osuus myönnettyistä takauksista oli 4,6 %, kun taas muilla tiloilla osuus oli 9,5 % takauksista.

Kuva 8. Tuettujen investointien yhteys maksuvalmiuslainojen hakemiselle

Selvityksessä tarkasteltiin myös, onko NEUVO-tuetun neuvonnan hyödyntämisellä ollut yhteyttä maksuvalmiuslainojen hakemiseen (Kuva 9). Suurin osa (63 %) maksuvalmiuslainoja hakenneista on hakenut myös tuettua neuvontaa NEUVO-rahoitusta hyödyntäen. Pankille korvattu määrä suhteessa myönnettyihin takauksiin oli hieman korkeampi tiloilla, jotka eivät olleet hyödyntäneet tuettua neuvontaa (14,6 %) kuin tiloilla, jotka olivat hyödyntäneet neuvontaa (5,1 %). Turkistarha-tuotantosuunnan lainat pois lukien erotus on hieman pienempi: Takaustappiot tiloilla, jotka eivät ole hyödyntäneet NEUVO-rahoitusta olivat 9,0 %, kun taas tiloilla, jotka olivat hyödyntäneet neuvontaa, takaustappiot olivat 5,0 %. Tuettua neuvontaa hyödyntäneillä tiloilla vaikuttaa siis olleen hieman pienempi takaustappioiden määrä kuin ei-hyödyntäneillä tiloilla.

Neuvontaa oli haettu yleisimmin johonkin muuhun kuin talouteen liittyviin kysymyksiin. Yleisimmät NEUVO-osa-alueet olivat ympäristökorvauksen ehdot tai toimenpiteiden muuttaminen (247 tilaa), eläinten hyvinvointikorvaus (150 tilaa) ja tuotantoeläinten terveydenhuolto-suunnitelma (121 tilaa). Talusneuvonnan teemoista Kilpailukyvyyn parantamiseen oli hakenut neuvontaa 79 tilaa. Neuvo-korvauksen tarkastelu ei kuitenkaan sulje pois sitä, etteivät tilat olisi hankkineet neuvontaa myös talouteen liittyen, sillä rekisteriin on kirjattu tieto vain tuetun neuvonnan hakemisesta.

Kuva 9. Tuetun neuvonnan yhteys maksuvalmiuslainojen hakemiselle

3.2. Toimijoiden näkemykset

3.2.1. ELY-keskukset

ELY-keskusten maksuvalmiuslainojen ja -takausten käsittelijät ovat kokeneet hakemusprosessin ylimääräiseksi ja sivusta tullee lisätyöksi. Esittelijät tutkivat ja valmistelevat hakemukset, mutta yksikön päällikkö tekee lopullisen päätöksen. Hakemusprosessi koetaan kankeaksi, ja se on viimeksi tehty paperilomakkeilla. Hakemusten vastaanottamiseen sähköisiä järjestelmiä ei ole käytössä. Haku avataan monesti hieman yllättäen, ja hakuprosessi kuormittaa normaalin työn lisäksi. Hakuaika osuu päällekkäin muiden investointitukien haun kanssa, ja aiheuttaa senkin vuoksi lisätyötä ja vähentää sikäli investointitukien hakijoiden palvelua. Hakemukset otetaan vastaan, vaikka niissä olisi puutteita tarvittavien liitteiden suhteen. Hakemusten täydennysten pyytäminen vie paljon työaikaa. Eri hakukierroksilla on ollut erilaiset säännöt, ja niihin on pitänyt perehtyä aina uudelleen.

Hakemusten perustelut sille, miksi lainaa tarvitaan ja mihin se aiotaan käyttää ovat vapaa-muotoisia. Perustelut voivat olla moninaisia ja niiden paikkansa pitävyyttä joudutaan usein selvittämään. Turkistarhojen osalta taloustilanteen selvittäminen on ollut selkeämpää, koska monet niistä ovat yhtiömuotoisia ja tilinpäätöksistä taloustilanne selviää paremmin. Esille nousi sekin, että jonkun verran turkistarhat ovat hakeneet maksuvalmiuslainoja, vaikka taloustilanne ei ole näyttänyt kovin huolestuttavalta.

Hakemusten käsittelyn perusteella näyttää olevan niin, että lainaa ovat useamman kerran hakeneet ja saaneetkin tilat, joiden talous on ollut tiukalla jo pidemmän aikaa. Näissä tapauksissa on voinut käydä niin, että ongelmat ovat vain pitkittyneet, mutta varsinaista tilan taloustilannetta ei ole saatu paranemaan ja velvoitteet eivät tule edelleenkaan kunnolla hoidettua. Yleisenä kommenttina nousi esiin, että joillekin tiloille järjestelmä antaa mahdollisuuden vain pitkittää tappiollista toimintaa, mutta lopulta joudutaan lopettamaan tai myymään tila.

Haastatteluissa nousi esille, että varsin usein näyttää siltä, että lainaa hakevien tilojen tuotantoprosessi ei aina ole parhaassa mahdollisessa kunnossa ja juuri nämä tilat hakevat lainaa useamman kerran peräkkäin. Mutta jos kriteerit täyttyvät, hakemus silti hyväksytään. Hakeuksia ei ole tullut tasaisesti eri maakunnista. Pohjalaismaakunnat ovat saaneet reilun puolet lainoista- ja takauksista, mutta toisaalta näissä maakunnissa maatalous on vahvaa ja siellä on investoitu paljon. Toisaalta näissä maakunnissa on tehty muuta maata enemmän hylkääviä päätöksiä.

Järjestelmä on ollut ahkerimmin käytössä pienehköillä ja keskisuurilla tiloilla. Myönnettävät lainasummat ovat sen verran pieniä, että suurien tilojen ongelmia ei niillä voi hoitaa ja suuria tiloja onkin ollut hakijoiden joukossa melko vähän. Yleinen kommentti oli se, että nykyään tilakoko alkaa olla siinä luokassa, että jos niillä ollaan vaikeuksissa, ei tämän järjestelmän mukaisilla lainasummilla tilannetta voida pelastaa.

Laina- ja takaus on sopinut hyvin tapauksiin, joissa on ollut joku akuutti ongelmatilanne ja lainalla on voitu hoitaa kertyneitä laskuja, korvata limiitin käyttöä ja vakauttaa kassatilannetta. Tilalla on voinut puhjeta vaikkapa eläintauti, on tapahtunut äkillinen yrittäjän sairastuminen tai muu poikkeuksellinen tapahtuma. Esille nousivat myös isommat äkilliset sadonmenetykset ja "normaalit katovuodet" sekä rakennushankkeiden ylittyneet budjetit. Tämän tyyppisissä tapauksissa järjestelmä on toiminut hyvin ja monta tilaa on saatu pelastettua akuutilta kassakriisiltä ja toiminta saatu jatkumaan ja kannattavaksi myöhemmin.

Pankkilainoituksen osalta näyttää siltä, että näissä lainoissa marginaali määritellään monesti korkeammaksi kuin ns. "tavallisissa" lainoissa. Varsinkin nykytilanteessa, kun korot ovat nousseet, näidenkin lainojen hoitokustannukset rasittavat tilojen taloutta entistä enemmän. Maksuvalmiuslainoihin on ollut mahdollista saada lyhennysvapaata ja jos sitä on käytetty, lainojen hoitokulut ja korkojen nousu rasittavat tilan taloutta entisestään. Tämä on alkanut realisoitua viime aikoina. Näyttää myös siltä, että pankit ovat käyttäneet näitä lainoja toisten riskipitoisempien lainojen takaisin maksuun. Haastateltavat arvioivat, että jos lainoissa on käytetty lyhennysvapaata, takaustappioita voi olla vielä jossain määrin tulossa.

Lainojen myöntämisen jälkeen ELY-keskuksilla ei ole ollut mahdollisuutta seurata sitä, miten lainoja on lopulta käytetty ja kuinka paljon niistä on ollut apua tilan tilanteeseen. Pankeilla on periaatteessa ollut velvoitteita raportoida lainojen nostoista, mutta raportointi ei ole aina toiminut. Mitään hallinnollista menettelyä seurantaan ei kunnolla ole. Realisoituneiden luotto-tappioiden osalta ELY:t saavat tiedon jälkikäteen Ruokavirastolta.

Yleisesti ottaen, hallinnon edustajat eivät pidä nykyistä järjestelmää erityisen onnistuneena. Järjestelmä on poukkoileva ja hakemukset pitäisi ehdottomasti pystyä jättämään ja käsittelemään sähköisessä järjestelmässä. Useimmiten kommentti oli se, että jotain muuta pitäisi keksiä ja ennakoita tilojen talouden kehitystä paremmin jo aikaisemmassa vaiheessa. Neuvotte-luja normaalien lainojen ehdoista toivottiin edistettävän pankkien kanssa. Korkotukilainojen käyttö nousi esille, mutta muusta korvaavasta toimintatavasta ei oikein löytynyt ideoita.

3.2.2. Neuvonta

Neuvonnan edustajien huomiot ovat yleisesti ottaen hyvin samansuuntaisia kuin hallinnon edustajien, varsinkin lainaa hakeneiden tilatyyppeiden osalta. Myös neuvonnan puolelta kommentoitiin, että näillä keinoin ei maatilaa, jonka perustuotanto ei ole kunnossa tai talousvaikeudet pitkittyneitä voida monestikaan pelastaa, vaan ongelmat siirtyvät eteenpäin

kuitenkaan ratkeamatta. Esiin nousi myös se, että järjestelmää on hyödyntänyt keskimääräistä enemmän sellaiset tilat, joilla on paljon vuokratiloja.

Maksuvalmiuslainojen hakuaika ja käsittelyaikojen pituus koettiin ongelmalliseksi. Lainojen päätökset pitäisi saada sellaisessa aikataulussa, että laina olisi mahdollista nostaa viimeistään loppukesällä. Tyypillisesti lainojen lyhennykset ja monet ostolaskut tulevat maksuun syksyn aikana, mutta tukien pääosan maksuaikataulun siirtymisen takia joulukuulle, kassa on syksyllä koetuksella.

Maksuvalmiuslainojen korkomarginaali vaikuttaa olevan korkeampi kuin ns. "tavanomaisissa" lainoissa. Lisäksi maksettavaksi on ensimmäisen lain nojalla myönnettyissä lainoissa tullut valtion takausmaksu, joten nämä lainat ovat olleet varsin kalliita tiloille. Jonkun verran on ollut niin, että näillä lainoilla on maksettu pois muita pankkien lainoja, ja siten pienennetty pankkien riskiä. Voi olla mahdollista, että jos näissä lainoissa on annettu lyhennysvapaata, niin nyt tänä ja ensi vuonna takausriskien mahdollisuus kasvaa. Tähän asti riski on ollut varsin pieni perusmaatalouden puolella, mutta toteutunut enemmän turkistarhauksessa.

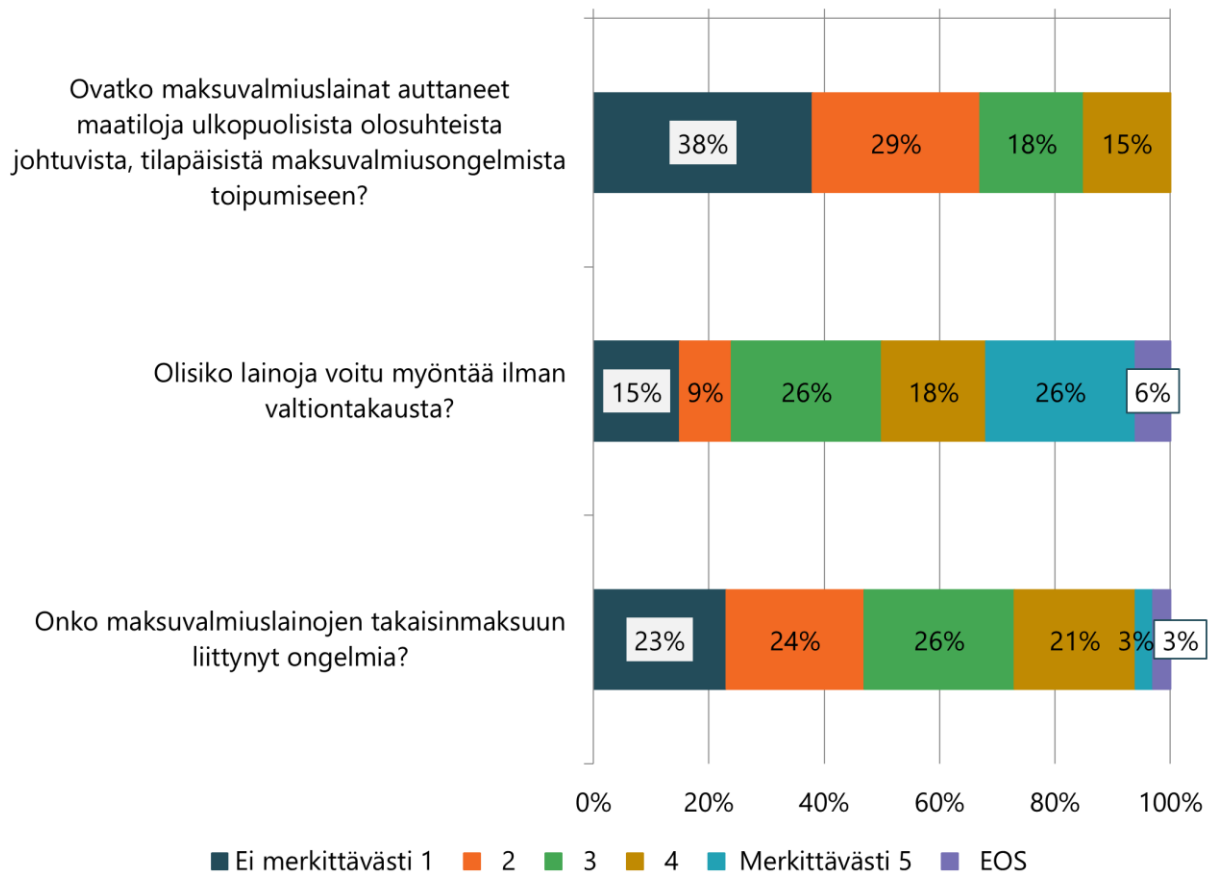
Neuvonnan mukaan maksuvalmiuslaina- ja takausjärjestelmä ei ole maatalousyrittäjien keskuudessa kovin hyvin tunnettu järjestelmä. Talousneuvonnassa käytetään maksuvalmiuslainoja osana talouden tervehdyttämispakkaa silloin kun niitä on mahdollista hakea. Ongelma onkin, että haku ei ole jatkuva, vaan uusia hakukierroksia avataan tarpeen mukaan, jos maatalouden tilanne on edelleen heikko ja maksuvalmiudessa on ongelmia.

3.2.3. Pankkien lainankäsittelijät

Pankeille osoitettuun kyselyyn vastasi 50 lainankäsittelijää eri puolilta Suomea useasta eri pankkiryhmästä. Kyselyyn vastanneista 34 vastasi "Kyllä" kysymykseen "Onko pankissanne myönnetty valtion takaamia nk. maksuvalmiuslainoja vuosien 2017–2023 avoinna olleiden hakukierrosten aikana?". Maksuvalmiuslainoja myöntäneille avautui vastattavaksi jatkokysymyksiä.

Kuvassa 10 on esitetty kysymyksiin tulleiden vastausten jakaumat asteikolla 1–5, jossa 1 tarkoittaa ei merkittävää ja 5 tarkoittaa merkittävää vaikutusta.

- Ensimmäisen kysymyksen, "Ovatko maksuvalmiuslainat auttaneet maatalon ulkopuolista olosuhteista johtuvista, tilapäisistä maksuvalmiusongelmista toipumiseen" vastanneista yli puolet arvioi, ettei lainoilla ollut merkittävää vaikutusta. Kukaan vastanneista ei vastannut "Merkittävästi". Kysymyksen vastausten keskiarvo oli 2,1.
- Toisessa kysymyksessä, eli "Olisiko lainoja voitu myöntää ilman valtion takausta?" vastausten keskiarvo oli niukasti yli keskiarvon eli 3,5. Myös tähän kysymykseen vastattiin kaikkia vastausvaihtoehtoja.
- Kolmanteen kysymykseen, "Onko maksuvalmiuslainojen takaisinmaksuun liittynyt ongelmia?" vastattiin yleisimmin alle keskiarvo eli 2,5, joka kertoo, että lainojen takaisinmaksu on sujunut pääosin hyvin. 24 % vastanneista katsoi, että takaisinmaksu-ongelmia on ollut merkittävästi.

Kuva 10. Pankkien lainankäsittelijöille esitetyt kysymykset maksuvalmiuslainoihin liittyen

Lainankäsittelijöiden näkemyksiä maksuvalmiuslainojen tarkoituksenmukaisuudesta kysyttiin myös avoimen kysymyksen avulla. Kysymys oli muotoiltu: "Ovatko valtion takaamat maksuvalmiuslainat olleet tarkoituksenmukaisia? Voitte myös kertoa muita havaintoja tai esittää kehittämisehdotuksia vapaamuotoisesti." Avoimen vastauksen jätti 30 vastaajaa. Vastauksista 2 oli niukasti positiivisia. Näistä ensimmäisessä arvioitiin lainojen helpottaneen maksuvalmiutta, mutta laina-ajan katsottiin kuitenkin joissakin tapauksissa olevan liian lyhyt. Toisessa positiivisessa vastauksessa todettiin, että lainojen myöntämisen hetkellä maksuvalmiuslainan katsottiin olleen tarpeen.

Vastauksista 9 kpl oli luonteeltaan neutraaleja. Useammassa näistä vastauksista todettiin positiivista vaikutusta olleen, mutta se on ollut niin vähäistä, että tilanteeseen ei ole ollut tosiasiallista vaikutusta. Samoin useammassa vastauksissa lainojen todettiin olevan tarkoituksenmukaisia, jos talousvaikeudet olisivat laissa kuvatulla tavalla lyhytaikaisia ja samoilla tiloilla vaakuudet niukkoja. Näitä tilanteita todettiin tosiasiasa kuitenkin olleen vain vähän tai ei ollenkaan. Kysyntää onkin tullut pääasiassa tiloilta, joilla ongelmat eivät ole lyhytaikaisia. Eräessä vastauksessa turkistarhat todettiin tyyppilliseksi lainanhakijaksi, jossa lainan vaikutuksena on ollut toiminnan jatkuminen lainan riittämisen ajaksi eteenpäin.

Kriittisiä tai erittäin kriittisiä vastauksia oli 19 kappaletta. Näissä vastauksissa tuotiin hyvin painokkaasti esiin, että maksuvalmiuslainat eivät ole toimineet tarkoituksenmukaisesti. Lisärahoitus ongelmissa oleville tiloille on nähty huonona ratkaisuna, kun heikon kannattavuuden juurisyihin ei ole kuitenkaan puututtu. Useammassa vastauksessa todettiin, ettei vastaajan tiedossa ole yhtään tapausta, jossa laina olisi toiminut tarkoituksenmukaisella tavalla. Lainoja

hakeneiden tilojen kerrottiin olevan usein samoja ongelmatiloja. Ehtojen todettiin olevan sellaisia, että lainojen myöntäminen kyseisille ongelmatiloille ei toisaalta kuitenkaan ole ollut mahdollista. Vuoden 2017 jälkeen lainojen myöntämispolitiikan kerrottiin muuttuneen tiukemmaksi.

Maksuvalmiuslainan enimmäiskoko aktiivimaatilalle todettiin useammassa vastauksessa alimitoitetuksi. Käytännössä lainalla on rahoitettu tilan kokoluokasta riippuen, esimerkiksi yhden kuukauden rehulasku tai yhden vuoden tuotantopanokset 5 vuoden maksuajalla. Toisaalta lainan lyhentämisen todettiin toimivan tarkoitustaan päinvastaisella tavalla: maksuvalmius on itse asiassa voinut heikentyä, kun on tullut saman tien lyhennettäväksi yksi ylimääräinen laina nopealla lyhennystahdilla. Useammassa vastauksessa korostettiin tavalla tai toisella muotoiluna, ettei lisälaina edellisten päälle ole ollut oikea ratkaisu maksuvalmiuden parantamiseen ja että hakeneet tilat olivat jo valmiiksi varsin velkaisia. Kriittisimmissä vastauksissa todettiin kyseessä olleen tekohengitys, joka olisi ollut parempi jättää antamatta. Eräissä vastauksissa todettiin, että tiloilla, joille laina olisi ollut tosiasiallisesti relevantti, rahoitus olisi järjestynyt ilman valtion takausta. Toisaalta mainittiin, ettei lainaa kysyneiden joukossa juurikaan ollut asiansa hyvin hoitaneita tiloja.

Kehittämisehdotuksina esitettiin lähinnä valtion takaamista maksuvalmiuslainoista luopumista. Yhdessä vastauksessa pohdittiin vaihtoehtoja, joiksi esitettiin korkotukilainojen kehittämistä (korkomenojen tukemista) tai lyhennysvapaiden myöntämisen helpottamista.

4. Johtopäätökset

Maataloudessa tarvitaan riittävää käyttöpääomaa tarvittavien hankintojen mahdollistamiseksi. Valtion takaamien maksuvalmiuslaintojen tarkoituksena on ollut maatalouden toimintaedellytysten turvaaminen myöntämällä valtioneuvostokauksia maatalousyrittäjille, joilla on edellytykset jatkuvaan kannattavaan toimintaan, mutta jotka toimintaympäristön muutosten vuoksi ovat tilapäisissä taloudellisissa vaikeuksissa. Ensimmäisen lain valmistelun taustalla oli EU:n mahdollistama kertaluonteinen poikkeus kaikille EU:n jäsenvaltioille. Lain valmistelun aikana vallitsi konsensus lainojen tarkoituksenmukaisuudesta. Ensimmäisen lain voimaantullessa lainoja hyödynsivät eniten lypsykarjataloutta harjoittaneet maatilat. Tämä on ajankohtaan nähden odotettu tulos ja myös lain perustelujen mukaista, sillä lypsykarjatalous oli yksi eniten ajankohdan markkinamuutoksista kärsineistä tuotantosuunnista.

Seuraava laki oli osa ns. kuivuuspakettia, jossa maatalouden taloudellisten ongelmien taustalla olivat etenkin poikkeukselliset sääolosuhteet. Laki ei ollut määräaikainen samoin kuin ensimmäinen laki, joten sitä on voitu soveltaa myös myöhempien vuosien aikana esimerkiksi Koronasta kärsineiden tilojen tukemiseen. Toisen lain aikana lainoja hyödynsivät eniten turkistarhayrittäjät.

Maksuvalmiuslaintojen valtioneuvostokauksista on aiheutunut valtiolle vuoden 2023 loppuun mennessä 6,9 miljoonan euron menot takaustappioiden pankeille myönnettyjen korvausten muodossa. Summasta 3,8 miljoonaa euroa on lain 922/2016 nojalla myönnettyjen lainojen osuutta ja 3,0 miljoonaa euroa 232/2019 myönnettyjä lainoja. Takaustappioita on syntynyt eniten turkistarhauksessa (4,2 miljoonaa euroa), joiden suhteellinen osuus on ollut peräti 16,2 % takausten määrästä, kun muiden tuotantosuuntien takaustappiot ovat olleet keskimäärin 5 % takausten määrästä.

ELY-keskusten lainojen ja takausten käsittelijät ovat kokeneet hakemusprosessin hankalaksi ja hieman ylimääräiseksi työksi. Jatkossa prosessia varten pitäisi olla sähköinen sovellus hakemusten tekemiseen ja käsittelyyn. Hakuaikoja voisi eriyttää muista investointitukihakemuksista. Tosin tämä voi olla hankalaa, jos lainoilla on tarkoitus tukea esimerkiksi tulevan kasvukauden tuotantopanosten hankintaa tai rakentamisen aloittamista. ELY-keskusten että neuvonnan puolelta haastateltujen asiantuntijoiden mukaan lainat ovat sopineet parhaiten tiloille, joilla on ollut akuutteja maksuvalmiusongelmia jonkun äkillisen tapahtuman vuoksi ja jotka ovat voineet maksaa lainalla pois kertyneen laskupinon. Jos tilan perustuotanto on ollut kunnossa, näillä lainoilla on voitu pelastaa tila kassakriisiltä ja tila on voinut jatkaa toimintaansa kannattavasti.

Lainat eivät ole olleet hyvä ratkaisu tiloille, joilla on ongelmia perustoiminnan hoitamisessa tai jo valmiiksi talousongelmia. Lainamuoto on varsin kallis ja lainojen takaisinmaksuaika lyhyt. Lisäksi näyttää siltä, että näissä lainoissa on korkomarginaali varsin korkea ja pankit ovat ainakin jonkun verran pienentäneet näillä lainoilla omaa riskiään. Jos näille lainoille on annettu lyhennysvapaita, voivat suuremmat tappioriskit olla vasta tuloillaan.

Pankkien lainankäsittelijöille osoitetun kyselyn perusteella lainojen tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa löytyi runsaasti hajontaa. Lainoja hakeneiden tilojen lyhytaikaisten maksuvalmiusongelmien juurisyyinä todettiin usein olevan pitkäaikaisemmat kannattavuuden ongelmat. Lyhytaikaista lisärahoitusta ei nähty toimivana keinona vaikuttaa ilman tilan talouden samanaikaista tervehdyttämistä muilla keinoilla. Lainojen myöntämiseen takauksilla sinällään oli

keskimäärin myönteinen vaikutus, joskin osalle tiloista laina olisi voitu myöntää ilmankin ta-kausta. Kaikilla tiloilla lainojen ehdot eivät täytyneet takauksesta huolimatta. Lainojen takai-sinmaksua koskeneessa kysymyksessä todettiin, että valtaosalla takaisinmaksu oli sujunut, mutta myös haasteita on ollut. Avoimissa vastauksissa palaute maksuvalmiuslainoja kohtaan oli yleisesti ottaen varsin kriittistä. Toisaalta vastauksissa näkyi myös positiivisesti suhtautu-neita vastaajia.

Maksuvalmiuslainat eivät ole olleet tiloille useinkaan kovin edullinen tapa rahoittaa toimintaa pitkäaikaisten lainojen rahoituskustannuksiin verrattuna. Tästä syystä voidaan arvioida, että lainoja on haettu vain todelliseen tarpeeseen. Korkea lainamarginaali on toisaalta seurausta normaalista pankkien rating-prosessista, jossa lainamarginaali määräytyy asiakkaan arvioidun luottokelpoisuuden perusteella. Yleisesti voidaan arvioida, että maksuvalmiuslainaa hakevalla tilalla myös luottokelpoisuus voi olla keskimääräistä alhaisempi, sillä pohjimmiltaan pankki ra-hoittaa maksukykyä, jonka lisäksi tarvitaan vakuuksia pahimman varalle.

Lainojen kysyntä on vuosien aikana vähentynyt, josta ei kuitenkaan voi vetää johtopäätöstä, että maksuvalmiusongelmat olisivat vähentyneet. Tarkastellun jakson aikana rahoituksen myöntämisen perusteita on kiristetty sekä pankkien että ELY-keskusten taholta. Vaatimusta-son nostaminen on parantanut lainojen kohdentumista aidosti lyhytaikaisiin maksuvalmius-ongelmiin. Viime aikoina on noussut esiin maksuvalmiuslainojen tarve kassan tasapainotta-miseksi tukien maksuaikataulun muutoksien vuoksi. Monet laskut ja lainanlyhennykset erään-tyvät syksyllä, mutta tukien maksatus on siirtynyt huomattavasti myöhempään ajankohtaan.

5. Yhteenveto

Asiantuntijoiden haastatteluista ja lainankäsittelijäkyselystä välittyy kuva, että merkittävä osa valtion takaamista maksuvalmiuslainoista on kohdistunut tiloille, joilla maksuvalmiusongelmat ovat kroonisia ja kärjistyneet viimeaikaisissa taloudellisissa haasteissa. Harkinnan lisääminen lainojen myöntämisessä on viimeisimpien rahoituskierrosten aikana parantanut lainojen kohdentumista laissa tarkoitettuihin väliaikaisiin maksuvalmiusongelmiin. Onnistumisissa lainan avulla on saatu rahoitettua ja toteutettua jokin muutos, jonka käyttöönotto on parantanut tilan kannattavuutta tai päästy yli akuutista, ennalta-arvaamattomasta kriisistä, joiden syyt ovat moninaisia.

Lainojen vaikuttavuutta voisi parantaa, jos niiden enimmäisvolyyymi maatilaa kohden olisi suurempi, mutta myöntämisen kriteerit nykyistä tiukemmat. Enimmäisvolyymin kasvattamisen haasteena on valtiontukiperusteen (de minimis) tilakohtainen rajallisuus. Pitkäaikaisten ongelmien ratkaisussa lisärahoitus jo ennestään velkaantuneelle tilalle ei ole kestävyyttä parantava ratkaisu ilman konkreettisten kannattavuuden parantamiseen tähtäävien keinojen osoittamista ja toteuttamista. Etenkin tilanteessa, jossa kannattavuus on ollut tilalla pitkäaikainen haaste ja kärjistynyt maksuvalmiusongelmaksi esimerkiksi hintamuutosten vuoksi, tulisi pystyä osoittamaan suunnitelma kannattavuuden parantamiseksi, sillä ulkopuolinen lisärahoitus aiemman toimintamallin jatkamiseen ei tule parantamaan tilannetta.

Viitteet

922/2016. Laki maataloille vuosina 2016 ja 2017 myönnettävistä valtioneuvostokauksista.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160922>

922/2016. Käsittely eduskunnassa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot-Valtiopaivaasia/Sivut/HE_180+2016.aspx

232/2019. Laki valtioneuvostokauksista maatalojen maksuvalmiuslainoille <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190232>

232/2019. Käsittely eduskunnassa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot-Valtiopaivaasia/Sivut/HE_316+2018.aspx

**Löydät meidät
verkosta**

luke.fi

